

BEYNƏLXALQ HÜQUQ

Gülay Asəf qızı YUSİFLİ,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Beynəlxalq Magistratura və Doktorantura
Mərkəzinin Beynəlxalq Münasibətlər və
Diplomatiya üzrə II kurs tələbəsi

BEYNƏLXAQ TERRORİZMLƏ MÜBARİZƏDƏ
BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARIN ROLU

Xülasə

Təqdim olunan yazıda söhbət dünyanı bürüyən terror dalğasına qarşı bəşəriyyətin mübarizəsindən bəhs olunur. Terrorizmə qarşı mübarizə ilə bağlı qəbul olunan bütün konvensiyalarda dünyanı bu dəhşətli bələdan xilas etməklə bağlı birgə fəaliyyət xəritəsi təqdim olunur. Azərbaycan bu mütəşəkkil cinayətə qarşı mübarizədə fəallığını daim artıraraq NATO hərbi birləşmələri tərkibində insanlığın məhv olunmasına çalışanlara qarşı mübarizədə olduqca fəaldır.

***Açar sözlər:** terrorizm, beynəlxalq terrorizm, terror mütəşəkkil cinayət-dir, XXI əsrin terrorizm ideologiyası, terrorizm siyasi xarakterli cinayət kimi, Azərbaycan terroprizmə qarşı mübarizdir*

XX əsr bəşəriyyət tarixində əvvəlki dövrlərə nisbətən özünəməxsusluğu ilə seçilir. Bu əsr həm də iki ictimai-siyasi sistemin – sosializm və kapitalizm qarşıdurmasının, yəni soyuq müharibənin yaranması dövrüdür.

İkinci Dünya müharibəsindən sonra SSRİ-nin təsiri ilə Mərkəzi Avropada yeni sovet modeli totalitar rejimlərin qurulması digər qütbədə dayanan ABŞ və kapitalizm birliyinin müqaviməti ilə rastlaşdı. Soyuq müharibə iki ictimai sistemin qarşı-qarşıya durması, iqtisadi-siyasi rəqabət, pozucu kəşfiyyatlar, sürətlə silahlanma formasında dünyanın siyasi sahəsinə atıldı. Bu, rəqiblərin bir-birinə qarşı “dinc yolla” apardıqları “yeni dünya savaşı” idi. Bu dövr 1946-1991-ci illəri əhatə edir. Sovet imperiyasının süqutu ilə dünya sosializm birliyinə son qoyuldu. Soyuq müharibənin başa çatması ilə dünya daha dəhşət-

li fəlakət həddinə çatan global bir problemlə üz-üzə dayandı. Bu, beynəlxalq terrorizmdir.

Beynəlxalq terrorizm müasir global problemlər içərisində nüvə silahlarının yayılması, ekoloji kataklizmlərlə eyni səviyyədə dayanır. Terrorizm bəşəriyyət üçün qeyd etdiyimiz problemlər qədər təhlükəlidir.

“Terrorizm” latın sözü olub “təzyiq etmə”, “güc işlətmə” mənasında işlənir. Anlayışın dəqiq tarixi məlum deyil. Ondan ilk dəfə qədim Roma dövlətində sui-qəsd formasında hakimiyyətə gəlmək forması kimi istifadə olunmuşdur. Terror bir akt kimi meydana gəlmiş, sonralar siyasi amilə çevrilərək dövlətçilik tarixində yeni xarakter kəsb etmiş, rəqiblərə qarşı “güc” taktikası kimi formalaşmışdır.

Beynəlxalq terrorizm müasir dünyanın reallığıdır. Beynəlxalq miqyasda silah alveri, avtoritar rejimlərin fəaliyyəti, separatçılıq, irqi-ayrı seçkilik, fərqli dövlətlərin hegemonluq siyasəti terrorun bəhrələndiyi mənbələrdir. Beynəlxalq terrorizm XX və XXI əsrlərdə artıq bütün dünyanı təhlükə altında saxlayan, yerli xarakterindən çıxaraq beynəlxalq miqyas alan “zor işlətmə” vasitəsinə çevrilmişdir. Terrorizm siyasi, iqtisadi, sosial, psixoloji tələbləri icra etmək vasitəsi sayılır.

Terror antidemokratik, antihumanist bir vasitədir. Terror mütəşəkkil və məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilən planlaşdırılmış bir aktdır.

Hazırda dünyada bir çox terrorçu təşkilatlar fəaliyyət göstərir. İspaniya Respublika Ordusu, Kürd Fəhlə Partiyası (PKK), “Movo” Azadlıq təşkilatı, “Qırmızı briqadalar”, “Daşnaksütyun” partiyası, ASALA, “Əl-Qaidə” belə təşkilatlardandır. Dünyanın supergücləri terroru dünyada öz ağalığını davam etdirmək vasitəsi sayır, onlara külli miqdarda maliyyə vəsaiti xərcləyirlər.

Məşhur amerikalı politoloqu Noam Xomski qeyd edirdi: “Hamını terroru dayandırmaq məsələsi düşündürür. Bunun yolu çox sadədir: “Terrora iştirak etməyə son vermək lazımdır”. Bu gün terror nəinki qeyri-sabit ölkələri, demokratik ənənələri yaşadan Avropa və Amerika dövlətlərini də hədələyir.

Beynəlxalq terrorizmin ən faciəli sonluğu 2001-ci ilin 11 sentyabr hadisələri olmuşdur. Bu hadisə miqyasına və dünya siyasətinə təsir gücünə görə bəşəriyyət tarixində xüsusi iz qoymuşdur. Həmin günlərdə ABŞ-ı dəstəkləyən ilk ölkələr arasında Azərbaycan Respublikası da var idi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin həmin gün Amerika Prezidenti Corc Buşa göndərdiyi başsağlığı teleqramı bunu bir daha sübut edir.

Azərbaycan terrorizminin məruz qaldığı bir ölkə olaraq bu işdə dünyanın tərəqqipərvər ölkələri ilə bir sırada dayanır. Məhz onun sülhsevər mövqeyi nəticəsində ABŞ Azərbaycana dair 1992-ci ildə qəbul etdiyi “Azadlığı müda-

fiə aktına” 907-ci düzəlişi 2002-ci ildə ləğv etmişdi. Bu, xarici siyasətdə əldə olunmuş ən böyük uğurumuz idi. Təsadüfi deyildir ki, dövlətimiz sülhməramlı bir dövlət olaraq hələ 1999-cu il 18 iyun tarixində “Terrorçuluğa qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununu qəbul etmişdir.

XXI əsrin terrorizm ideologiyası 1960 və 1980-ci illər arasında baş verən siyasi və millətçi terrorizmdən daha təhlükəli və mürəkkəb bir quruluşdadır. Təhdidin öldürücülük səviyyəsi yüksəkdir və nisbətən dünya miqyasında genişləndirilməsi daha çoxdur [3, s.2].

Belə bir terrorizmlə mübarizədə artıq beynəlxalq əməkdaşlığın yaradılması və inkişaf etdirilməsi də yetərli görünür. Əlavə olaraq beynəlxalq müstəqil qarşı terrorçuluq hərəkatının da inkişaf etdirilməsi lazımdır. Beynəlxalq əməkdaşlıqda birgə qarşı terror hərəkatına keçid sadə bir dəyişikliyi deyil, eyni zamanda kollektiv mübarizə ruhunun və beynəlxalq səviyyədəki ortaq hərəkat etmə anlayışının yaranmasını tələb edir [5, s.29].

Beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlığın əhəmiyyəti və zəruriliyi dövlətlər tərəfindən qəbul edilsə də, bu razılaşmanın həyata keçirilməsi asan olmur. Real qiymətləndirmə aparılanda dövlətlərin siyasi mədəniyyətləri və ictimai quruluşları, terrorizmə veriləcək reaksiyanı, tətbiq ediləcək siyasətlərin səviyyəsini və çərçivəsini təsir edir [7, s.79].

Dövlətlər terrorizmi ortaq bir təhdid olaraq görmələrinə baxmayaraq, mümkün qədər suverenliklərinin nəzarətini öz əllərində saxlamaq istəyirlər. Bundan dolayı uzunmüddətli sistemli tədbirlər əvəzinə ortaya çıxan problemlərə qarşılığı nəzərdə tutan mənfəətpərəst və müvəqqəti əməkdaşlıq əlaqələri yaradılır. Xarici təhlükəsizlik və müdafiə siyasəti kimi məsələlər dövlətlər tərəfindən öz milli azadlıqlarının mərkəzindəki bir məsələ kimi qiymətləndirilir, bu bərdəki səlahiyyətlərin vahid bir mərkəzdə toplanmasına qarşı müqavimət nümayiş etdirilir. Bütün bu məqamlar terrorizmlə mübarizədə ortaq mövqe və strategiya təyin etmə prosesini əngəlləyir [7, s.79].

Realizm nəzəriyyəsinə görə, beynəlxalq əməkdaşlığın məhdud olmasının səbəbi dövlətlərin suveren və muxtar quruluşda olması və daim öz maraqlarının tələblərini yerinə yetirməyə çalışmalarıdır. Bu fakt realizm baxımından güc ilə açıqlanır və beynəlxalq təşkilatlar, müstəqil tənqidçilərinin olmamasından dolayı, dövləti davranışları formalaşdıracaq gücə malik deyillər [11, s.74].

Realizmə görə beynəlxalq sistem vəhşi bir arenadır və dövlətlər fürsət tapdıqları anda digər dövlətlərə qarşı üstünlük qurmaq istəyir, bu vəziyyət də dövlətlərin bir-birinə güvənmək istəməməsinə səbəb olur.

Deniz Ülke Arıboğan terrorizmlə mübarizədə beynəlxalq cəmiyyətin tam bir uzlaşma və birləşmə verməsinin asan olmadığını belə qeyd edir:

“Birləşmiş Millətlər, Avropa İttifaqı, NATO kimi kollektiv davranışların yalnız yazılı norma səviyyəsində qalacağını görmək və bu mövzunu da alyanslar çərçivəsində qiymətləndirmək lazımdır. Bu davranış terrorizmə qarşı mübarizə, beynəlxalq təhlükəsizlik hissindən daha çox kollektiv müdafiə şəklində qiymətləndirməyi tələb etməkdə, idealizmin olmadığı nöqtələri realist praktiklərlə tamamlamaq, təəssüf ki, bir məcburiyyət halını alır” [1, s. 13].

Deniz Ülke Arıboğan əməkdaşlığın zəruri, amma asan olmadığını bildirir.

Terrorizmlə mübarizənin əsas faktorları, terrorizmi qadağan edən qanunları və beynəlxalq müqavilələri davam etdirmək və gücləndirmək üçün ortaya qoyacaq diplomatik səyləri və terrorizmin maliyyə mənbələrini tapıb məhv etmək üçün keçiriləcək iqtisadi əməkdaşlığı əhatə edir. Bu fəaliyyətlərə əlavə, terrorçu fəaliyyətləri ilə bağlı kəşfiyyat mübadiləsi və ölkələrin təhlükəsizlik qüvvələrinin sərhəd xətləri boyunca reallaşdıracaqları birgə əməliyyatları ehtiva edən təhlükəsizlik əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsinə də ehtiyac var. Bu ehtiyacların yerinə yetirilməsi üçün rəsmi yaşayışın təmin edilməsini, koordinasiya olunmanı və səylərin birləşdirilməsini təmin edən beynəlxalq təşkilatlar terrorizmlə mübarizədə təsirli təşkilatlardır. Beynəlxalq təşkilatlar terrorizmlə mübarizədə həlledici rola malikdir. Belə ki, bu təşkilatlar dövlətlərin fərdi səylə çata bilməyəcəkləri məlumatla çata və “terrorizmlə mübarizədə olmazsa olmaz” şərti ilə beynəlxalq ictimaiyyətin dəstəyini asanlıqla əldə edə bilirlər. Terrorizmlə mübarizə bir tərəfdən çoxdan həyata keçirilməyə başlanmış planların əldə edilməsi, digər tərəfdən kəşfiyyatın inkişaf etdirilməsi və terrorçuların aksiyalarda istifadə etdiyi vasitələrə gedən yolun bağlanması addımları ilə bərabər zamanlı olaraq aparılmalıdır. Bütün bu hədəflərin müqavimətli və möhkəm beynəlxalq təşkilatı bir quruculuq olmadan yerinə yetirilməsi qeyri-mümkündür [2, s. 35].

Terrorizmlə mübarizədə beynəlxalq təşkilatların əhəmiyyətini rəsmi şəxslər də hər fürsətdə vurğulamışlar. Məsələn, keçmiş ABŞ Prezidenti Barak Obama verdiyi açıqlamada: “Bir-birinə bağlı bir dünyada beynəlxalq terrorizmi məhv etmək bir çox millətlərin əməkdaşlıq etməsini tələb edəcək” [10, s. 11] - deyərək mövzunun əhəmiyyətinə diqqət çəkmişdir.

Eyni şəkildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının keçmiş Baş katibi Pan Gi Mun da bir çıxışında: “Növbəti məsələ tamamilə aydındır. Terrorizmin bəşəriyyətin var olmasına qarşı bir təhlükə yaratmasının qarşısını almaq üçün kütləvi və uyğun şəkildə hərəkət etməliyik” [10, s. 4] - demişdir.

Terrorizm təhlükəsinə qarşı hər bir dövlətin yalnız özünə barrikada qurması işə yaramır [8, s. 226].

Soyuq müharibə dövrünün son illərindən etibarən beynəlxalq terrorizmin ölçülərinin haralara çatan ilk əlamətləri hiss edilməyə başlanmış və bir çox beynəlxalq təşkilat məsələyə cəlb edilməsi ehtiyacı hiss etmişdir [1, s.129].

Birləşmiş Millətlər, NATO, Avropa İttifaqı kimi beynəlxalq təşkilatların gündəliklərinin ilk zamanlarında terrorizm özünə ardıcıl yer tapmaqdadır və bu çərçivədə terrorizmlə mübarizə siyasəti yeridilməyə çalışılır. Terrorizmin gəldiyi nöqtə və nail olduğu təsir gücü nəzərə alınaraq beynəlxalq mexanizmlərinin əhəmiyyəti və zəruriliyi gün keçdikcə daha çox hiss edilir. Bununla birlikdə terrorla, terrora səbəb olan iqtisadi, etnik, sosial, mədəni və siyasi şərtləri də nəzərə alaraq vahid bir şəkildə mübarizə etmədən əhatəli və daimi bir müvəffəqiyyətin əldə edilə bilməyəcəyinin başa düşülməsi ilə birlikdə bir üst təyin etmə vasitəsi olaraq terrorizmlə mübarizə faktı ortaya çıxmağa başlamışdır [4, s. 347].

Terrorizmin ölkələrin təkbaşına mübarizə edə biləcəkləri xüsusi bir güc olmaqdan çıxması ilə bağlı görüşlər məşhurluq qazansa da terrorizmlə mübarizənin sıfır nöqtəsi olan 11 sentyabr hücumlarına qədər ciddi bir tədbir görülməmişdir. AB-nin cəhdləri istisna olmaqla, istər BMT və NATO kimi qlobal və regional miqyaslı təşkilatlar, istərsə də ABŞ və İngiltərə kimi xüsusi çəkiyə malik ölkələr terrorizmlə mübarizə üçün ümumi bir strategiya hazırlamaq işinə cəlb edilməmişlər.

Terrorizmlə mübarizə mövzusunda ortaq bir tanıma və strategiyaya çatmaq baxımından, şübhəsiz, ən böyük vəzifə və məsuliyyət BMT, NATO və AB kimi qlobal və regional təşkilatların üzərinə düşür. Bu təşkilatların baş rolda oynamağa başlaması ilə terrorla mübarizədə ümumi bir strategiya yaratmaq üçün mühüm addımlar atılır. Bu kontekstdə terrorizmlə mübarizənin strategiyasını 11 sentyabrdan əvvəl və 11 sentyabrdan sonra kimi təsnif etmək olar.

BMT terrorizmlə mübarizəni əsasən bu məsələyə dair qəbul etdiyi hüquqi aktlar və yaratdığı müxtəlif strukturlar vasitəsilə aparır. Bu baxımdan BMT tərəfindən terrorizmlə mübarizə məqsədilə üzv ölkələrə qarşı hazırlanmış konkret konvensiyalar və protokollar vardır. Məsələn, müqavilənin birinci maddəsində təşkilatın məqsədi beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyi qorumaq şəklində göstərilir. Bu məqsədi həyata keçirmək üçün təşkilat sülhün pozulmasının qarşısını almağı, sülhə qarşı yönəldilən hər cür təcavüz hərəkətinə mane olmağı, bu mənada beynəlxalq münaqişələri ədalət və beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq həll etməyi hədəf alır.

BMT Təhlükəsizlik Şurası 11 sentyabr 2001-ci ildə baş vermiş təcavüzdən dərhal sonra qəbul etdiyi 1368 sayılı qətnamə ilə həmin təcavüzü pisləmiş, BMT Müqaviləsindən irəli gələn öhdəliklərinə uyğun olaraq 11 sentyabr 2001-ci il tarixli terrorist hücumu cavab vermək və beynəlxalq terrorizmin bütün formaları ilə mübarizə aparmaq üçün lazımı addımları atmağa hazır olduğunu bildirmişdir. BMT Təhlükəsizlik Şurası 28 sentyabr 2001-ci ildə yenidən toplaşaraq səsçoxluğu ilə 1373 sayılı geniş terrorizm qərarını qəbul etmişdir.

BMT-yə bağlı ixtisaslaşmış struktur olan Beynəlxalq Kriminal Polis Təşkilatı da (INTERPOL) terrorizmlə mübarizəyə əhəmiyyətli töhfələr verir. Təşkilat siyasi, hərbi, dini və ya irqi xarakterli iş aparılmasını əngəlləyir.

Beləliklə, terrorizm uzun müddət siyasi xarakterli bir cinayət olaraq qəbul edilmiş, lakin terrorizmlə kifayət qədər mübarizə aparılmamışdır.

Ancaq INTERPOL Baş Assambleyasının 1984-cü il Lüksemburq və 1985-ci il Vaşinqton görüşlərində qəbul etdiyi qərarlar əsasında üçüncü maddənin dar bir şəkildə şərh olunmasından qaynaqlanan terrorizmlə mübarizəyə dair məhdudiyətlər ortadan qalxmışdır. Həmin qərarlara görə, terrorizm artıq siyasi xarakterli bir cinayət kimi qəbul edilməyəcəkdir. Lakin yaranan bu irəliləyişlərə baxmayaraq, təşkilatın terrorizmlə mübarizəsi yetərsiz görünür və tənqid edilir.

11 sentyabrdan sonra isə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1368 sayılı qərarı ilə beynəlxalq terrorizmin bütün formaları ilə mübarizə etmək üçün lazımı addımlar atmağa hazır olduğu ifadə edilmiş, 1373 sayılı antiterrorizm qərarı ilə də terrorizmlə mübarizə üçün beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsinə istiqamətli qərarlar qəbul edilmişdir. 2005-ci ildə qlobal terrorizmə qarşı beynəlxalq səviyyədə demokratik qarşılıq strategiyası inkişaf etdirərək alternativ yaratmaq üçün təşkil edilən Madrid sammitində həmin dövrdəki BMT Baş katibi Kofi Annan beş addımlı terrorla mübarizə strategiyasını açıqlamışdır.

Son olaraq BMT 2006-cı ildə Qlobal Terrorla Mübarizə Strateji Sənədini qəbul etmişdir.

Beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə nüfuzu olan bir başqa təşkilat isə NATO - Şimali Atlantika Müqavilə Təşkilatıdır. Əsas etibarilə müdafiə alyansı olan təşkilatın beynəlxalq terrorizmlə mübarizəsi soyuq müharibədən sonra dəyişən beynəlxalq sistemin və yaranan yeni risk qəbuletmələrin nəticəsi ilə bağlıdır. Bu baxımdan NATO-nun təhdid hiss etmələrində bir sıra dəyişikliklərin olduğu və bunun ilk olaraq ittifaqın 1991-ci ildə Romada qəbul edilən strateji konsepsiyasında qarşılıq tapdığı görünür.

11 sentyabr 2001-ci ildə ABŞ-ın məruz qaldığı terrorçu hücumlardan sonra NATO Nazirlər Şurası üzv dövlətlərə kənarından yönəldiləcək terrorçu hücumların NATO konvensiyasının 5-ci maddəsi çərçivəsində qiymətləndiriləcəyini elan etmişdir. NATO Şurası ABŞ-da terrorizm əleyhinə əməliyyatların dəstəklənməsi üçün başlanğıcda beş ədəd NATO AWACS təyyarələrinin ABŞ-da yerləşdirilməsi istiqamətində qərar vermiş, ardınca ABŞ-ın tələbi ilə təyyarələrin sayı yeddiyə çatdırılmışdır. Aralıq dənizindəki NATO daimi dəniz qüvvəsi (STANAVFORMED) 26 oktyabr 2001-ci ildə Şərqi Aralıq dənizində NATO-nun varlığını hiss etdirmək və alyansın qətiyyətini göstərmək məqsədilə, baş dəniz nəqliyyatı marşrutlarında patrul vəzifəsi icra etmək üzrə tapşırıq vermişdir.

11 sentyabrdan sonra isə NATO-nun terrorizmlə mübarizəyə olan dünyagörüşü tamamilə dəyişmişdir. 11 sentyabr terrorist hücumları İttifaqın strateji düşüncələrinə Srebrenitsa qırğınından daha dərin bir şəkildə təsir etmiş və NATO-nun tarixində ilk dəfə 5-ci maddənin tətbiq qoyulmasına səbəb olmuşdur (nato.int, 2014).

11 sentyabr hücumlarından sonra NATO Praqa-2002, İstanbul-2004 və Lissabon-2010 zirvələrində terrorizmlə mübarizə strategiyalarını dərinləşdirərək kəşfiyyat paylaşımına, üzvlərinin terrorizmlə mübarizə mövzusunda qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə və kollektiv müdafiəyə qədər müxtəlif geniş fəaliyyət strategiyaları ortaya qoymağa başlamışdır.

BMT və NATO ilə yanaşı, regional xarakterli bəzi beynəlxalq təşkilatlar da terrorizmlə mübarizəyə töhfələr verir. Məsələn, Avropa Şurası beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə əhəmiyyətli yerə malikdir. Avropa Şurası quruluşundan bəri terrorizmin bütün formalarına qarşı olmuşdur. 1970-ci illərdə Fransa və Almaniya kimi ölkələrdə baş verən siyasi terror, günümüzdə Türkiyə, İspaniya, Fransa, Böyük Britaniya və Rusiya kimi ölkələrdə baş verən separatçı terror, 1990-cı illərdən sonra getdikcə artan radikal dini terror hərəkatlarını bu çərçivədə dəyərləndirmək olar. Əlli ildən artıqdır ki, fəaliyyət göstərən Avropa Şurası terrorizmlə mübarizə məqsədilə müxtəlif konvensiya və protokollar qəbul etdiyi də məlumdur.

Avropa Birliyi isə 11 sentyabrdan əvvəl Maastrixt sazişinə qədər terrorizmlə mübarizə mövzusunda güclü bir ortaqlıq strategiyaya inkişaf etdirərək (Trevi mexanizmi ilə Şengen müqaviləsi) terrorizmlə mübarizə mövzusunda zəif bir cəhd olaraq tarixdəki yerini almışdır. Maastrixt sazişinin qüvvəyə minməsi, La Gomera Bəyannaməsi, Amsterdam müqaviləsi və Tampere Zirvə Qərarlarının qəbul edilməsi ilə birlikdə AB terrorizmlə mübarizə mövzusunda

birlik üzvü ölkələrini də əhatə edəcək şəkildə terrorla ortaq mübarizə strategiyası inkişaf yoluna getmişdir.

11 sentyabrdan sonra isə AB terrorizmlə mübarizə nöqtəsində mövcud olan cəhdlərini sürətləndirmiş, 2001-ci ildə Terrorizmlə Mübarizə Tədbirlər Planını, 2003 və 2005-ci illərdə Terrorizmlə Mübarizə Strateji Sənədini, 2010-cü ildə isə Stokholm və Fəaliyyət halındakı AB Daxili Təhlükəsizlik Strategiyasını qüvvəyə mindirmişdir. Qəbul edilən bu sənədlər isə əsasən polis, məhkəmə və kəşfiyyat əməkdaşlığının artırılması, terrorizmin maliyyələşməsinə maneə törədilməsi, terrorizmlə mübarizə sahəsində tətbiq olunan tədbirlərin əsas hüquq və azadlıqlar ilə hüquq dövləti prinsipinə uyğun olması, radikallaşma və terror təşkilatlarında iştirakın üzərinə gedilməsi kimi qanunların üzrə işlənmişdir.

Terrorizmlə mübarizəyə əhəmiyyətli töhfələri olan digər bir regional təşkilat isə ATƏT – Avropa Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatıdır. 1975-ci il Helsinki Yekun Aktında bilavasitə terrorizmlə bağlı maddə tapılmasa da, təşkilat terrorizm anlayışına ilk dəfə yer verdiyi 1983-cü il Madrid yekun sənədindən bu günə qədər keçirmiş olduğu bütün görüşlərində terrorizm məsələsini də müzakirə edir. İstanbulda 54 ölkənin iştirakı ilə toplanan ATƏT-in Zirvə Görüşündə 19 noyabr 1999-cu ildə qəbul edilmiş “Avropa Təhlükəsizlik Xartiyası” ATƏT-in qloballaşma dövründəki prioritetlərini və həyata keçirməyi hədəf seçdiyi çoxtərəfli əməkdaşlığın dinamikasını ortaya qoyur. Birləşmiş Millətlər, NATO, Avropa İttifaqı kimi beynəlxalq təşkilatlar öz gündəlik fəaliyyətlərində terrorizmə qarşı mübarizə siyasəti yeritməyə çalışırlar.

Bu gün bəşəriyyət terrorizm probleminin həlli yolunda ortaq nöqtəyə gəlməli, məsələyə vahid prizmadan baxmalı, onu ümumi səfərbərlik şəraitində həll etməyə nail olmalıdır. Dünyanın mütərəqqi dövlətləri, beynəlxalq sülhməramlı təşkilatlar, siyasi ekspertlər bu sahədə qlobal miqyaslı layihələrə imza atmalıdırlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Arıboğan, Deniz Ülke. *Terörizmə Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, 2006.*

2. Bensahel, Nora. *“A Coalition of Coalitions: International Cooperation Against Terrorism”, Studies in Conflict & Terrorism, RAND, 2006, 35-49.*

3. Clarke, Richard ve B. Mccaffrey. *“NATO’s Role in Confronting International Terrorism”, Atlantic Council Policy Paper, 2004, 1-47.*

4. Erdoğan, İbrahim. *“Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, Akademik Bakış, Cilt: 6, Sayı: 12, 2013, 265-292.*

5. Ganor, Boaz. *“Soğuk Savaş Döneminden Geçiş ve Terörizm”, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, 2006, 19-32.*

6. Karadeniz F., *Uluslararası Terörizmle Mücadelede Hukuk İlkelerinin Etkisi: İngiltere Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2010, S.130.*

7. Kedikli, Umut. *“Avrupa Birliği’ nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 2, No: 7, 2006, 54-79.*

8. Mazari, Shireen. *“Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, 23-24 Mart 2006.*

9. Mearsheimer, John J. *“The False Promise of International Institutions”, International Security, Vol: 19, No: 3, 1995, 5-49.*

10. NATO, *Information, Fighting Terrorism, 2011, 1-15.*

11. Şahin, İsmail. *“Uluslararası İlişkiler Teorileri Açısından Terörizmle Mücadelede İşbirliği”, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 5(1), 2014, 69-84.*

12. NATO Resmi İnternet Sitesi, 26 Ağustos 2010-
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23847.htm

Gulay Asef qizi YUSIFLI

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN FIGHT AGAINST INTERNATIONAL TERRORISM

Summary

In this article, the author tried to reveal the essence of terrorism and its consequences throughout the world. The weight of the world suffers from terrorism, due to which, mostly, innocent people are killed. Bandit groups that operate under different "flags" are financed from abroad and perform specific tasks-to destroy civilians in a particular country. Azerbaijan is one of those

countries that suffered from terrorism for many years, more precisely from Armenian terrorism.

Key words: *terrorism, international terrorism, terrorism is organized crime, terrorism is a criminal offense of a political nature, terrorist ideology of the XXI century, Azerbaijan is militant against terrorism.*

Гюльай Асеф кызы ЮСИФЛИ

РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В БОРЬБЕ С МЕЖДУНАРОДНЫМ ТЕРРОРИЗМОМ

Резюме

В этой статье автор старался раскрыть суть терроризма и его последствий во всем мире. Весь мир страдает от терроризма, благодаря чему в основном погибают невинные люди. Бандитские группировки, которые действуют под разными «флагами», финансируются из-за рубежа и выполняют конкретные задачи-уничтожить мирных жителей в той или иной стране. Азербайджан один из тех стран, который долгие годы страдал от терроризма, о точнее от армянского терроризма.

Ключевые слова: *терроризм, международный терроризм, терроризм является организованной преступностью, терроризм уголовное преступление как политического характера, террористическая идеология XXI века, Азербайджан воинственна против терроризма.*